

K Ü L F Ö L D I K R Ó N I K A

JULES SUPERVIELLE, VAGY A VILÁG FÖLFEDEZÉSE

Irta: Rónay György

KÖLTŐ: teremts új világot, vagy teremtsd újjá a világot körülötted! Ne másolj, hanem alkoss: az alkotás új világtéremtés! Szállj föl a magasba, vagy szállj le a mélybe, ragadd meg a szenvedés páratlan gyöngyeit, a látomások futó felhőit, az álmok illékony árnyait, a mindenség párás játékát a fényben; ura vagy térnek és időnek, az egész mindenség tiéd. Csak a varázsigét találd meg, tehetséged teremtő szavát. S ha megtaláltad a világot: megtaláltad magad. «Saisir» — ez az egyetlen parancs: megfogni, megragadni mindent, a vers dallamában, a sorok ritmusában, a hibátlan jelzők meglepetéseiben. Hogy hogyan ragadd meg, a te dolgod és a te titkod, életed utánozhatatlan remeke. Az intellektus szikrázó hajnali fényében, mint Valéry; az egymásnak messziről visszhangzó képzetek mágikus zenéjében, mint Apollinaire; a játék bravúros bukfenceiben, mint Cocteau? Az ébredő elme csillogó elragadtatásában, a hűtlen szerelem végtelen énekében, egy nápolyi dél bolondos színfoltjaiban? A világ addig tiéd, míg verse'dbe fér, és verse'd addig az örökkévalóságé, míg bennük remeg az egész világ. Elég egy pár rím, egy epigramma csattanója talán — egy csöpp vízben a minden, füvek, fák és virágok és egy egész csillagos égbolt. De vigyázz: művedért egy világnak vagy felelős, és a csillag, amelynek leveledet írod, valódon áthajolva olvassa versed.

Supervielle a mindenség költője, a szónak valami ősi, pantheista értelmében, valahogy úgy, ahogyan a mindenség költője lehetett az első költő, aki a világ súlyos titkait először próbálta szavakba formálva eldadogni. Milyen pampák és tengerek fénye és párája ragyog s borong ezen a lírán, melyben a megszületett világ első mozdulatai remegnek, a délamerikai szülőföld milyen emlékei őrizték meg frissen Superviellben az ősi gyermek ösztönös áhítatát? A gyermek a titkok birodalmában él, élet és halál testvériségében, és minden szava «a világ meséje». Hol van ennek a költészetnek a hagyománya, milyen forradalmakban és milyen képtelen vállalkozásokban? E tétova Guanamiru mögött milyen elődök alakja ködlik? «Az élet álom» — de ez az álom

talán az igazi élet: a költő megragadó vallomása. Körülötte a mindenség: a csillagok és az utcák, a párisi körút hajnala és az alvó gyermekszoba tapétája — egy különös és közlékeny születés állapotában lebegnek, nincs határuk és értik egymás nyelvét; a költő átsétál rajtuk, beléjük hatol, megszólaltatja őket és bennük, általuk magát: az embert, aki itt él a dolgok rejtelmes kapcsolatában, a tükröző mindenségben, maga is örökön újraszületve, minden metamorfózisra készen:¹

*Montevideói énem,
ne fordítsd a hátad nékem.*

*S ti jövőendő többiek,
kik várjátok sorsotok,*

*Mindörökre vége hát,
hogyan voltunk: két jóbarát?*

*énjeim, kik élni vágytok
s majd egy nap megoldja láncotok?*

*Ausztriai, lengyel énem,
megmaradtál frissességben*

*Legyen mind jó cimborám,
ki volt s ki lesz ezután.*

*árnyaddal a vonatom
mellett a domboldalon?*

*Meghalljátok-e a szót,
akiket a titkok óvnak?*

*Hang hozzátok hogy beszélhet,
a tapintat el hogy érhet,
ha nem léphet közelétek?*

Ami van, minden a költőé, de emberi sorsába kötve oly messze van mégis mindentől: a supervillei költészet örök nosztalgiajának forrása ez. Senki nem tud oly meghatóan írni az utcazaj bánatáról, a magányos tárgyak szomorúságáról, a testbe zárt mozdulatok rab mélabújáról, tétova gyászáról; ki változatokban él s önnön énjét látja távolodni, érzi csak igazán: milyen fájdalom mégis menthetetlenül maradni, testbe láncoltan és didegve, ahelyett, hogy egészen föloldódnék s ellebegne, mint a pára, elsuhanna, mint a fény.

*Énem nélkül egyedül s nincsen orcám,
volna énemből bármily csöpp elég,
de messze énem s mily úton bolyongván
és ki tudhatja: visszatér-e még.*

*Készíts batyút a sok kicsiny gubancból,
ne gondolj zord uradra ki barangol,
de ha eltűnt éned s nincsen benne kétség,
abban, mi maradt, sorsod hogyan félnéd,
vékony takaró, mely alatt komisz-jól
melegszel, messze önnön csontjaidtól.*

¹ Az idézetek Rónay György fordításai.

S itt válik ez az első pillantásra talán primitív költészet végtelesen bonyolulttá: a mindenben otthonos és mindenben hontalan ember szomorú panaszává. Akinek testvérei a halottak, annak fátyolos a mosolya, annak egén párás a fény: és Superviellenek testvérei a halottak. A modern francia irodalom legszebb és legmegdöbbentőbb halálverseit ő írta: az emberről, aki szerette a lángot s most már hiába ég mellette gyertya, örökre elrejt kezét, s arról, hogy az élőnek fájdalmas a halál, de a halottnak ugyanolyan fájdalmas az élet.

*Megteremtheti még a lány
sóhaj, mellyel a holtat nézem,
megteremtheti a haját
s homlokát, melyre jól emlékszem?*

*Az éveimmel, napjaimmal
az élő szívet, a szívét,
megcsalhatom a végzelét
az én tapintó ujjaimmal?*

*Reménytelen kísérletemben
hogy segítsenek, lebegő
mosolyod hogy hívjam elő
s arcod kihunytt tekintetedben?*

*Hogy hozzam hozzád közelébb
a tengert a platánok éjén,
amit panaszod néma mélyén
kívánsz tőlem, szép semmisség?*

Az élő hogy segítsen a halotton, a halott, hogy segítsen az élőn? A költő, ki ismeri a némaság nyelvét, mégis minduntalan szembe kerül az örök némasággal s végül egy hatalmas imádságban Istennel, akiben nem hisz és akiben hinnie kell. De a fák és füvek barátja az ember ellen fák és füvek könyörgésével kéri az Ismeretlen irgalmát, ahogy a zsarnokok ellen is a természetet szólítja harcba: a generálisok lobogóit eláztató esőt.

Supervielle «a világ meséjének» költője — regényben is az, hiszen az elragadó «Gyermekrabló» legragyogóbb részletei nem éppen azok-e, ahol a tárgyak, hangok, véletlen mozdulatok végtelen mély életét tárja föl, szándéktalan «action gratuite»-kben idézve az egész lét szép, céltalan, tapogatózó szomorúságát? A regény elején egy kisfiú nézi az utca életét, azt, amit ő lát az utca életéből: a botokat, kezeket, lábakat; a «metamorfózis» tündöklő bravúrja ez, Supervielle versek sorozatában ismétlődő remeklése — a költő mindig az, amiről ír, amit megszólaltat,

átérzi a «más» életét s a lélek paradox bölcsességét, ezt a keleti, vagy talán délamerikai nagy titkot: nem csak az vagy, ami vagy, hanem minden lehetsz, ami nem vagy.

Supervielle művészetének legnagyobb, legutánozhatatlanabb titka ez a mélységes azonosulás. Számára minden él s mindenben egyformán él ő is: innen végtelen egyszerűsége, barátsága a hétköznapi tárgyakkal és tényekkel, a bútorokkal, az ébredéssel, a tükörrel és a tükörbenézéssel; számára minden új és minden létezése friss, soha nem hallott énekeit énekli.

Lírája egyedülálló, valóságos fölfedezése a világnak: egy nagy költő megrázó, dallamos vallomása a mindenségről és a mindenség buja tenyészetében botladozó emberről. Boldog és szomorú költő: szomorú, mert ember, és boldog, mert emberiségében egy egész univerzum dallamát hallja és dalolja.

László Tóth: La Lingua Magiara. (R. Istituto Superiore Orientale Napoli.)

A Trianon után újjáéledt hagyományos olasz-magyar barátság s az egyre szorosabbra váló olasz-magyar kulturális kapcsolatok eredményezték azt, hogy a modern nyelvek közül nemcsak nálunk kezd hódítani az olasz, hanem a fascista Olaszországban is viszont egyre nagyobb az érdeklődés a külföldön általában egzotikum számba menő magyar nyelv iránt. Különösen az ifjabb olasz nemzedék foglalkozik igen melegen a magyar kérdéssel és törekszik elsajátítani a nyelvünket. Szószaporítás azt bizonyíthatni, hogy a magyar nyelv szerkezeténél, felépítésénél és szellemi alkatanál fogva felette nehéz a nyugateurópai közönség számára. Így természetesen az olaszoknál is és a tudományos törekvésen kívül igazán nagy rokonszenvet kell feltételezni irányunkban arról az olasz barátunkról, aki neki fog a magyar nyelv tanulásának.

Ezeket a nagy nehézségeket próbálta minimumra csökkenteni Tóth László dr., a római

magyar akadémia titkárának, a római egyetem és a nápolyi keleti főiskola magyar lektorának teljesen újrendszerű, olaszok számára írt magyar nyelvtana: La Lingua Magiara. Tóth László munkája nem az első a Rómában 1827-ben megjelent Deáky-féle «Grammatica ungherese» óta, azonban újszerűségével, nagyvonalúságával és alaposágával méltó feltűnést keltett az olasz és a magyar tudományos világban. A kiváló fiatal magyar tudós, aki a kérdés tökéletes ismerője, nyelvkönyvében teljesen eltér az eddig követett módszerektől. Egyéni hosszas tudományos tapasztalatait is felhasználva, olyan nyelvtant írt, amely igen jelentősen megkönnyíti az olaszoknak a magyar nyelvtanulást. A terjedelmében is imponáns munka különösen két szempontból mutat figyelemreméltó eltérést az eddigi magyar nyelvtanokkal szemben. Az egyik az, hogy a szerző nem erőszakolja idegen nyelvek sémájára a magyart, hogy így értesse meg az olaszokkal, hanem a magyar nyelv alapelemeit az indogermán nyelvektől eltérő és a magyar

nyelv sajátos szerkezetének megfelelő rendszer szerint fejt ki és ezzel a magyar nyelv szellemét könnyebben hozzáférhetővé teszi a nyelvünk és irodalmunk iránt érdeklődő olasz körökben. A másik, ennél szembetűnőbb újítása a nyelvtannak az, hogy a névutókat, ragokat és igekötőket, amelyeknek megértése az idegen nyelvűeknél különösen nagy nehézségekkel jár — képekkel illusztrálja. Ezzel az egyik legnagyobb nehézségét küszöböli ki a magyar nyelvtanulásnak. A magyarázatul szolgáló művészi képeket *Buday György*, a jelenleg Londonban élő kiváló és európai viszonylatban is ismert fametsző készítette, aki hosszabb időt töltött Rómában, mint a magyar akadémia ösztöndíjas

tagja. Meg kell említeni, hogy *Tóth László dr.* nemcsak nyelv-tant írt, hanem az újabb, általában az igazi és vérbeli magyar irodalmat is meg akarta ismertetni az olasz közönséggel. Így a versszemelvényeken (*Ady*, *Mécs*, *Gyóni*) kívül ott találjuk mint olvasmányt *Jókai Mór*, *Gárdonyi Géza*, *Zilahy Lajos*, *Nyirő József*, *Tamási Aron* egy-egy novelláját és *Szabó Dezső* «Elsodort falu»-jából is egy jellemző részletet. A könyvhöz *Luigi Salvini*, jeles olasz tudós írt előszót. A nagyszabású, terjedelmes remek kiállítású munkáról, amelyért a szerző különös elismerést és dicséretet érdemel, meleg hangon hozott méltatást több olasz orgánus is.

Mihály László

A NAPKELET minden közleményeért írja felel.

A szerkesztésért és kiadásért felelős: K ÁLLAY MIKLÓS.
Stephaneum nyomda, Budapest. Felelős: ifj. Kohl Ferenc.